

Flotte slaktelam direkte fra beite. Dyrene er fra en besetning som har lamming ca fire uker tidligere enn gjennomsnittet for distriktet (Tana øst). Foto: Berit Hansen

Tidlig lamming som forebyggende tiltak mot tap av lam til rovvilt

Berit Hansen, Vibeke Lind og Ronald Bjøru
Bioforsk Nord Tjøtta
Kontaktperson: berit.hansen@bioforsk.no

Siden 2002 har flere sauebesetninger i Tana kommune i Finnmark lagt om til en driftsform med tidlig lamming som et forebyggende tiltak mot rovdyrtap. Både brukerne selv og Fylkesmannen i Finnmark, som administrerer virkemiddelordningen *Forebyggende og konfliktdempende tiltak mot rovdyrskade*, ønsket en gjennomgang av effekten av denne driftsformen både med hensyn til tapsreducerende virkning og med hensyn til økonomien. Evalueringen ble gjennomført over to år, fra april 2006 til desember 2007. Med på prosjektet var to bruk i Øst-Tana (bruk 1 og bruk 2). I tillegg ble ett bruk som har den vanlige lammingstida i distriktet valgt ut som kontrollbesetning (bruk 3).

Metode

Brukene registrerte i 2006 og 2007 fødselsdato, fødselsvekt, dato for vårveing og vårvekt, samt dato for høstveing og høstvekt. Alle brukerne ble intervjuet om erfaringer med sin driftsform, beiteforhold og forebyggende helsearbeid. I tillegg ble det for de to brukene som hadde tidlig lamming innhentet opplysninger mht plassbehov, ekstra fôr- og strøforbruk om våren, ekstra arbeidsinnsats og andre erfaringer med denne driftsformen.

Data for tapsutvikling på sau og lam ble innhentet fra ordningen *Organisert beitebruk*. Rovdyrdata og data for tap av sau og lam til freda rovvilt ble hentet fra Fylkesmannens miljøvernavdeling, Statens naturoppsyn og Direktoratet for naturforvaltning sitt nettsted *Rovbasen*. Vi fikk tilgang på slaktedata gjennom Nortura sin *slakteweb*. Alle de økonomiske beregningene tok utgangspunkt i en besetning på 50 vinterfôrede sauer (vfs) som etter lamming ble oppstallet på talle.

Produksjonstall

Midlere lamming var 25 dager (2006) og 29 dager (2007) tidligere for bruk 1 og 2 enn for bruk 3. Vekta ved utslipp på beite var hhv 5,0-5,5 kg (2006) og 7,7-9,3 (2007) kg høyere på forsøksbrukene enn på kontrollbruket. Denne vektforskjellen vedvarte gjennom hele beiteperioden.

Tabell 1. Tilvekst i g/dag i de forskjellige perioder for årene 2006/2007.

	Bruk 1	Bruk 2	Bruk 3
Fødsel-vår	257/253	264/288	308/300
Vår-høst	320/274	309/315	311/291
Fødsel-høst	306/269	298/306	311/292

Tabell 1 viser tilvekstresultater i inneperioden (fødsel-vår), sommerbeiteperioden (vår-høst) og for totalperioden (fødsel-høst) for årene 2006 og 2007. Tilvekst fra fødsel til vårveing var lavere for bruk 1 og 2 i forhold til bruk 3, grunnet den lange inneføringsperioden. Denne forskjellen jevnet seg ut på sommerbeite. Tilveksten på sommerbeite lå for alle tre besetninger godt innenfor det som er regnet som normalt god tilvekst (250 g/dag).

Mye arbeid med veing og registrering.
Foto: Berit Hansen

Det ble dokumentert en merinntekt på slakt ved tidlig lamming i form av større slaktevekter, bedre klassifisering og høyere slaktepris ved å utnytte prisløypa mer optimalt. Omregnet til en besetningsstørrelse på 50 vfs og med tilsvarende lamme-produksjon som bruk 2 (76 slaktet lam i 2007), utgjorde dette en merinntekt på kr. 10 640 for drift med tidlig lamming. I tillegg utgjorde økt inntekt pga redusert tap av lam kr. 6 816.

Lammetap og tilskuddsordninger

I 2006 hadde de to forsøksbrukene 5,0 og 2,3 % lammetap på beite, mens kontrollbruket hadde 12,6 % lammetap. Tilsvarende tall for 2007 var hhv 5,6, 2,2 og 15,7 %. Tapsprosent i hele perioden fra fødsel til sanking, inkludert innetape om våren, var i 2007 11,6 % og 6,3 % for bruk 1 og 2, mens den for bruk 3 var 17,3 %. I snitt var det totale lammetapet i 2007 8,3 % lavere i forsøksbesetningene enn i kontrollbesetningen.

Det framgikk at det var store variasjoner i tapstall fra år til år og mellom besetningene i beiteområdet Tana Øst. Gjennomgående hadde forsøksbrukene lavere tapstall enn bruk med normalt lammingstidspunkt. Årsakene kan i tillegg til forskjell i vekt ved beiteslipp være ulik bruk av beiteområder, da dyr fra bruk 3 erfaringsmessig beiter lenger unna og sannsynligvis i mer rovdyrutsatte områder.

Tabell 2. Tapsprosent for sau og lam for området øst for Tanaelv og nord for Tana bru

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Hele beiteomr.	11,0	8,0	20,4	15,8	11,1	8,8
Bruk 1	8,9	2,2	2,4	12,9	4,1	4,3
Bruk 2	27,5	9,4	2,3	10,9	0,7	1,4
Bruk 3	21,2	7,8	22,6	26,2	6,7	10,2

De brukene som benyttet seg av tidlig lamming mottok et tilskudd fra Fylkesmannen over ordningen "Tilskudd til forebyggende og konfliktdempende tiltak mot rovviltskader" (FKT), kr. 10 per søye per ekstra innedag etter lamming. Tilskuddet utgjorde for en besetning på 50 vfs og med 20 ekstra inneføringsdager kr. 10 000.

Rovvilterstatningen, dersom en la til grunn samme produksjons- og tapsforutsetninger som bruk 3 hadde, utgjorde for 8,3 % flere rovvilt drepte lam kr. 10 340.

Alle tre bruk praktiserte tidlig nedsanking fra beite som forebyggende tiltak mot rovvilttap og fikk tilskudd over FKT-midler for dette.

Aktuelle tilskuddordninger for tidlig lamming og erstatningsordninger for rovvilt drepte dyr for de to driftsmåtene tilsvarte hverandre og ga ikke vesentlig utslag på inntekter og kostnader i det totale økonomiske regnskapet.

Ressursbehov ved tidlig lamming

Ekstra fôr- og strøtgifter ved tidlig lamming ble i 2007 beregnet til kr. 9 500. Merarbeid om våren ga en kostnad på kr. 9 375, dersom en beregner kr. 150/t. Noe av dette ble tjent inn ved redusert ressursbruk til framføring av små lam på høsten, hhv kr. 1 145 i fôrutgifter og kr. 500 for arbeid.

Det var vanskelig å beregne eksakte utgifter forbundet med ekstra plassbehov. Ei søye med to lam krevde ved tidlig lamming 2,5-2,7 m², hvilket er ca 1 m² mer enn plassbehovet ved vanlig lamming. For en besetning på 50 vfs utgjorde ekstraarealet 50-60 m². Det lå likevel mange usikkerhetsmomenter her, bl.a. hvilken standard avlastningsarealet måtte ha og om det ellers ville vært egnet til oppstalling av sau gjennom hele vinteren.

Undersøkelsene i 2007 viste at driftsformen med tidlig lamming ga tilnærmet samme økonomi som den tradisjonelle driftsformen, så lenge hensynet til økt plassbehov ikke ble tatt med i regnestykket. Tilsvarende tall fikk vi i 2006, selv om disse beregningene var bygget på estimater og ikke dokumentert tallmateriale.

Et fint koppel med lam klare for utslipp.
Foto: Ronald Bjøru

Konklusjon

Selv om de økonomiske beregningene viser at tidlig lamming på grunn av behov for ekstra avlastningsareal kommer til kort overfor tradisjonell drift, er det ikke alt som kan måles i kroner og ører. Det må i vurderingene tas med at dyrevelferden har økt ved redusert

lidelse/tap på beite. Også bondens oppfatning av situasjonen betyr mye. Dersom han slipper unødig engstelse for dyrenes velferd på beite, er dette positive element som bør vektlegges. Det ligger også et inntjeningspotensial ved denne driftsmåten i form av redusert behov for tilsyn med flokken i forbindelse med uro og tap (ikke tatt med i regnskapet). Vår oppfatning er at bruk 1 og 2 har vært svært fornøyd med ordningen med tidlig lamming, også mht produksjonsresultater.

Vår anbefaling på bakgrunn av undersøkelsene gjort i 2006 og 2007 er, at tiltaket "tilskudd til besetninger med tidlig lamming" bør fortsette til støtte for produsenter som ønsker denne driftsmetoden.

For mer informasjon om prosjektet, se Bioforsk rapport Vol. 2 Nr. 16 2007 og Bioforsk rapport Vol 3. Nr. 57 2008.

Fagredaktør denne utgaven:
Forskningssjef Espen Haugland, Bioforsk Nord Holt

Ansvarlig redaktør:
Forskningsdirektør Nils Vagstad, Bioforsk

ISBN 978-82-17-00382-3
ISSN 0809-8654

www.bioforsk.no

Bioforsk:

Trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning basert på langsiktig ressursforvaltning

- Lokalisert over hele Norge
- Organisert i sju sentra
- 500 medarbeidere
- Omsetning 320 mill. kr

Bioforsk, Fr. A. Dahlsvei 20, 1432 ÅS
Tlf. 03 246 / 406 04 100
Faks. 63 00 92 10
post@bioforsk.no